

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΜΟΡΦΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

1.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

1.1.1. Γενικά

Ο Οργανισμός αποτελείται από ένα σύνολο υποσυστημάτων, τα οποία λειτουργούν όχι μόνο αρμονικά στο εσωτερικό τους, αλλά και σε συνεργασία μεταξύ τους. Ο όρος έχει ληφθεί από την Βιολογία, και τονίζει ακριβώς ότι όπως και στον ανθρώπινο Οργανισμό υπάρχουν και λειτουργούν αρμονικά διάφορα υποσυστήματα (μυϊκό, κυκλοφορικό κ.τ.λ.), έτσι και στους άλλους Οργανισμούς με διαφορετικό αντικείμενο δράσης, η αρμονική λειτουργία και συνεργασία των διαφόρων υποσυστημάτων τους (τμημάτων, όπως η Διεύθυνση, το Λογιστήριο, η Παραγωγή, οι Διανομές κ.τ.λ.) είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επιβίωσή τους.

Ο όρος «οικονομική Οργάνωση ή Οργανισμός» σημαίνει καταρχάς ένα σύμπλεγμα θεσμών, μηχανισμών, αλλά και σχέσεων διαφόρων επιπέδων και ελέγχου, με βάση τις αρχές των οποίων μια Επιχείρηση ή άλλος Οργανισμός οικονομικού χαρακτήρα, χρησιμοποιεί και διαχειρίζεται τους περιορισμένους οικονομικούς πόρους της, προκειμένου να επιτύχει τους αντικειμενικούς της στόχους. Η οικονομική οργάνωση λειτουργεί εντός ενός οικονομικού συστήματος, το οποίο

αποτελεί το συνολικό ιστό της οικονομικής διάρθρωσης, και του οποίου η λειτουργία ρυθμίζεται από το σύνολο των οικονομικών και άλλων θεσμών.

Η σπουδαιότητα στη χρήση και των δύο όρων, τόσο της οικονομικής Οργάνωσης, όσο και του Οικονομικού συστήματος, έγκειται στην διαμόρφωση σειράς θεσμικών ρυθμίσεων, πλαισίων και κανόνων, προκειμένου να ληφθούν αποφάσεις και να διαμορφωθούν προτεραιότητες δράσης από τα άτομα που δραστηριοποιούνται σε αυτούς τους χώρους. Οι δραστηριότητες αυτές αποβλέπουν στη διαμόρφωση συγκεκριμένων σχέσεων μεταξύ τους, με βάση την επίτευξη της οικονομικής αρχής της του ατομικού ορθολογισμού. Αυτό σημαίνει, ότι όλα τα συναλλασσόμενα μέρη κινούνται και αποσκοπούν στην επίτευξη του **άριστου αποτελέσματος για τα ίδια** με την οικονομικότερη (ελάχιστη) χρήση των υπό **στενότητα** ευρισκόμενων πόρων. Οι λειτουργίες αυτές αφορούν: **Α) Το Τι, Πού,**

Πόσο, Πώς και για **Ποιον** θα παραχθεί. Προϋπόθεση η καθιέρωση **προτύπων**, αλλά και μιας κοινωνικής και οικονομικής κλίμακας προτεραιοτήτων και αξιών αλλά και η λειτουργία μιας κοινωνικής επιλογής. **Β)** Σημαντικό επίσης στοιχείο, αποτελεί η λειτουργία της **οργάνωσης της παραγωγής** υπό την στενή έννοια του όρου της διάταξης και χρήσης των εισροών, έτσι που να αποφέρουν το **άριστο** αποτέλεσμα με το ελάχιστο κόστος. **Γ)** Τη **δίκαιη κατανομή** του παραχθέντος αποτελέσματος στα μέλη της Οργάνωσης, αλλά και της κοινωνίας. **Δ)** Τη διατήρηση ή **διαμόρφωση της κοινωνικής δομής** του περιβάλλοντος, κάτι που έχει να κάνει με την κοινωνική ευαισθησία των επιχειρήσεων και του κοινωνικού ισολογισμού. Ως **Ε)** μπορούμε να θεωρήσουμε την προσαρμογή της κατανάλωσης στην παραγωγή, μέσα σε μακροχρόνιο διάστημα, δηλ. στην ισορροπία των διαφόρων αγορών (αγαθών, εργασίας, κεφαλαίου).

Βέβαια, η οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα, απαιτεί την ύπαρξη ενός συστήματος οργάνωσης, αλλά και ένα επίπεδο οικονομικού ελέγχου. Οι λόγοι που το καθιστούν απαραίτητο είναι δύο: **Πρώτον** η υφιστάμενη στενότητα των μέσων παραγωγής, οδηγεί πολλές φορές σε **συγκρούσεις συμφερόντων** μεταξύ ατόμων, επιχειρήσεων, ομάδων ή και κρατών. Η κατοχή των μέσων αυτών ή των παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών από ένα άτομο, επιχείρηση ή κράτος μειώνει αναπόφευκτα το μερίδιο που είναι διαθέσιμο για τα άλλα πρόσωπα ή ομάδες. **Δεύτερον**, η αποδοτική χρήση των εισροών, απαιτεί οργανωμένη και συντονισμένη δράση όλων των εμπλεκόμενων πλευρών στην παραγωγική διαδικασία, διότι εντός ενός οικονομικού συστήματος δημιουργούνται δράσεις **συνέργειας** και αλληλεπίδρασης.

Θεωρούμε, ότι ο Οργανισμός, η Επιχείρηση, το οικονομικό σύστημα κ.τ.λ. αποτελούν υποσυστήματα του συνόλου της Οργάνωσης μιας Κοινωνίας, δηλ. της Κοινωνικής Οργάνωσης, από την οποία διαφοροποιούνται μόνο όσον αφορά τους λειτουργικούς τους ρόλους. Οι ρόλοι αυτοί διαμορφώνονται και διαφοροποιούνται ανάλογα με την χρονική συνισταμένη, τόσο σε ποιότητα, όσο και σε ποσότητα και περιεχόμενο. Συνισταμένες είναι οι οικονομικοί θεσμοί, οι οικονομικές στοχεύσεις, οι κλίμακες οικονομικών αξιών κ.τ.λ. Το πεδίο δράσης των διαφόρων Οργανισμών είναι ευρύ και αναφέρεται:

- Στο κοινωνικό επίπεδο με τους κοινωνικούς Οργανισμούς (Κοινότητα, Δημαρχείο, Σύλλογο, Ομάδα κ.τ.λ.).
- Στο πολιτικό πεδίο, όπου λειτουργούν διάφοροι σχηματισμοί (κόμματα, ΟΗΕ, ΝΑΤΟ, Ε.Ε. κ.τ.λ.).
- Στο συνδικαλιστικό πεδίο με τις εργατικές ενώσεις και τα συνδικάτα (ΓΣΕΕ, ΑΔΕΔΥ).
- Στο οικονομικό πεδίο με τους Οικονομικούς Οργανισμούς και τις Επιχειρήσεις (ΟΟΣΑ, FAO, ΟΛΘ).
- Στο πολιτισμικό πεδίο με τις διάφορες πολιτιστικές Οργανώσεις, Συλλόγους κ.ά.

1.1.2. Ο ρόλος των Οικονομικών Οργανισμών

Οι οικονομικοί Οργανισμοί, που αποτελούν συγκεκριμενοποίηση του γενικού όρου «**Οργανισμός**», αποβλέπουν στην επιδίωξη οικονομικών στόχων. Αποτελούν σημαντικό εμπειρικό αντικείμενο ενασχόλησης της Οικονομικής των Επιχειρήσεων ή της Ιδιωτικής Οικονομικής. Οι οικονομικοί Οργανισμοί είναι εκείνες οι οργανωμένες μορφές δραστηριότητας, οι οποίες με την λειτουργία των διαφόρων συστημάτων τους προσπαθούν να πετύχουν οικονομικό αποτέλεσμα και για την επίτευξή του:

- Συνδυάζουν συστηματικά και αποτελεσματικά τους διάφορους συντελεστές Παραγωγής (έδαφος, κεφάλαιο, εργασία, επιχειρηματικότητα).
- Αποσκοπούν στην παραγωγή συγκεκριμένων αγαθών και υπηρεσιών για την καλύτερη ικανοποίηση των αναγκών και επιθυμιών των καταναλωτών,
- Διαθέτουν Οργάνωση και Μέσα για την εκτέλεση των παραπάνω στόχων.

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από την ταχεία εναλλαγή πληροφοριών και την βελτίωση της γνώσης και της Τεχνολογίας. Όμως καμία πρόοδος και ανάπτυξη δεν στηρίζεται στο τυχαίο και δεν επιτυγχάνεται χωρίς την ύπαρξη ορισμένων απαραίτητων προϋποθέσεων. Όλα είναι αποτέλεσμα συστηματικής, επίμονης και επίπονης προσπάθειας κάποιων ανθρώπων. Προπάντων όμως είναι αποτέλεσμα σωστής Οργάνωσης. Ορισμένοι ακούγοντας τον όρο «Οργάνωση» και «οργανωμένη ζωή», θεωρούν την κατάσταση αυτή ίσως «μίζερη», προκατασκευασμένη και τυποποιημένη δράση. Η άποψη αυτή όμως είναι λανθασμένη. Οργάνωση δεν σημαίνει τρόπο παθητικής συμπεριφοράς και αντιμετώπισης της πραγματικότητας. Η οργάνωση αποτελεί δύναμη, και γι' αυτό σημαντικό εργαλείο για την **κοινωνική πρόοδο**, την ατομική και κοινωνική ευημερία. Είναι για τούτο απόλυτα συνειδητή επιλογή και πράξη που πρέπει να αναλαμβάνεται από αυτούς, που είναι εντεταλμένοι να λάβουν και να υλοποιήσουν αποφάσεις.

Ιδιαίτερα για την Οικονομική των Επιχειρήσεων, η οποία επεξεργάζεται συστηματικά θέματα θεωρίας της συμπεριφοράς των οικονομικών μονάδων, μπορούμε να πούμε, ότι οι Οικονομικοί Οργανισμοί πρέπει να διαθέτουν τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

1. **Συνέχεια:** Οικονομικοί Οργανισμοί επιβάλλεται να υφίστανται για μεγάλα χρονικά διαστήματα και να μην διαρκούν τόσο, όσο και τα φυσικά πρόσωπα που τους δημιουργούν.
2. **Προσανατολισμό σε στόχους:** Αναφερόμαστε στην ύπαρξη συγκεκριμένων στόχων, που αφορούν ένα κοινωνικό σχήμα, και οι οποίοι συμβάλλουν στη συνέχεια και γενικότερα στη βιωσιμότητα του οικονομικού οργανισμού.
3. **Λειτουργικό χαρακτήρα:** Βασική αρχή εδώ είναι η ύπαρξη συγκεκριμένης αλληλεξάρτησης μεταξύ των λεγόμενων στόχων της Οργάνωσης και των ατομικών στόχων. Στο σημείο αυτό υφίστανται σχέσεις της **μορφής Σκοπός-Μέσον**: Οι στόχοι του οικονομικού Οργανισμού αποτελούν το μέσον, προκειμένου να επιτευχθούν ατομικοί (ή συλλογικοί) στόχοι. Σε αυτή την αρχή

στηρίζεται και η διατύπωση της θέσεως του λειτουργικού χαρακτήρα των οικονομικών οργανισμών.

4. **Αλληλεπιδράσεις:** Αν η επιχειρησιακή διαδικασία παραγωγής αποτελέσματος, θεωρηθεί ως διαδικασία συνδυασμού των συντελεστών παραγωγής, τότε αυτοί αποτελούν τα στοιχεία του συστήματος, από τα οποία συντίθενται οι οικονομικοί Οργανισμοί. Για το λόγο αυτό, διαπιστώνονται αλληλεπιδράσεις μεταξύ Ανθρώπων με Ανθρώπους, μεταξύ Ανθρώπων με Μηχανές και σε περιπτώσεις προγραμματισμένων παραγωγικών διαδικασιών, αλληλεπιδράσεις μεταξύ Μηχανών με Μηχανές.
5. **Διαφοροποίηση και Συντονισμός,** ως μέθοδοι επίτευξης στόχων: Οι οικονομικοί Οργανισμοί χαρακτηρίζονται από κάθετο και οριζόντιο καταμερισμό εργασίας, αλλά και το Συντονισμό τέτοιου είδους διαφορετικών δραστηριοτήτων.

Ως οικονομικοί Οργανισμοί χαρακτηρίζονται και διεθνείς συμπράξεις (π.χ. στα πλαίσια του ΟΗΕ), οι οποίες έχουν και οικονομικούς στόχους, ή τμήματα πολυεθνικών συμπράξεων, που έχουν ευρύτερους και πολλαπλούς στόχους (π.χ. Ε.Ε. Κ.Τ.Λ.).

1.2 Η ΒΑΣΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΡΧΗ ΩΣ ΜΟΧΛΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

Κάθε οικονομική μονάδα επιβάλλεται να λειτουργεί με βάση την επονομαζόμενη «οικονομική αρχή». Ενώ οι επιχειρήσεις είναι δυνατόν να αποτελούν αντικείμενο ανάλυσης πολλών επιστημών (π.χ. κοινωνιολογίας, ψυχολογίας, πολιτειολογίας κ.τ.λ.), για το Management ή την οικονομική των επιχειρήσεων αποτελούν τον καθ' ύλην χώρο επιστημονικής ανάλυσης και εμπειρικής έρευνας. Η οικονομική αρχή, ως μοχλός οικονομικής δράσης, μετεξελίχθηκε κατά την πάροδο των ετών και φυσικά αυτό θα γίνει και κατά τα επόμενα χρόνια. Ενώ κατά την παραδοσιακή οικονομική των επιχειρήσεων, η **αρχή της μεγιστοποίησης του κέρδους** θεωρείτο ο ύψιστος και ορθολογικότερος επιχειρηματικός στόχος, σήμερα στόχοι μπορεί να θεωρηθούν η **ανταγωνιστικότητα**, η **κατάκτηση μεγαλύτερου μεριδίου στην αγορά**, η **παραγωγικότητα** κ.ά. ή συνδυασμοί αυτών, μέχρι και οι «**άριστες αποφάσεις για χρήση αγαθών και συντελεστών ευρισκόμενων σε στενότητα**». Μελλοντικές οικονομικές αρχές μπορούν να αποτελέσουν πιθανόν, η «**κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων**», η «**οικολογική ευαισθησία**», ο «**σεβασμός στον πολίτη**» και φυσικά να λειτουργήσουν ως **συμπληρωματικές αρχές** σε όσες αναφέρθηκαν παραπάνω.

Η μεγιστοποίηση του κέρδους, η οποία θα αποτελούσε για ένα Homo oeconomicus τον ύψιστο και ορθολογικότερο, αλλά ταυτόχρονα και κοινωνικό στόχο, δεν μπορεί να αποτελεί σήμερα τον επίκαιρο και ύψιστο στόχο των επιχειρήσεων. Σήμερα είναι γεγονός, ότι η μεγιστοποίηση ενός αποτελέσματος δεν μεγιστοποιεί την ανθρώπινη ευημερία, με αποτέλεσμα να γίνεται λόγος όχι για μεγιστοποίηση, αλλά για αριστοποίηση ή βελτιστοποίηση. Υπάρχουν επίσης και ση-

μαντικά κοινωνικά ρεύματα που προβάλλουν ως στόχους, όχι την **ποσοτική μεγιστοποίηση**, αλλά την **ποιοτική βελτιστοποίηση**.

Όμως τα παραγόμενα από την ορθολογική αρχή μέγιστα, τα οποία μπορούν να προκύψουν από την ελαχιστοποίηση των εισροών και μεγιστοποίηση του αποτελέσματος ή του συνδυασμού τους, θεωρούνται κατ' αρχάς ως θεμελιώδεις οικονομικές αρχές. Οι αρχές αυτές όμως μπορούν να στηριχθούν στους τρεις παρακάτω θεμελιώδεις παράγοντες: α) την **Παραγωγικότητα** (ποσοτικός ορθολογισμός), β) την **Οικονομικότητα** (κατ' αξίαν ορθολογισμός), και γ) την **Αποδοτικότητα**.

1.3 Η ΑΡΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΤΗΣ

Η Αριστοποίηση αναφέρεται στην επίτευξη ενός συγκεκριμένου επιθυμητού όγκου αποτελέσματος για ένα τιθέμενο αντικειμενικό στόχο (ύψιστης προτεραιότητας), ενός φορέα προγραμματισμού ή λήψεως αποφάσεων, στα πλαίσια ενός μοντέλου λήψεως αποφάσεων. Κατά την διαδικασία αριστοποίησης σημαντικά θεωρούνται τα παρακάτω σημεία:

1. **Προσδιορισμός ορίων.** Προσδιορίζονται τα όρια (μέγιστο-ελάχιστο) εντός των οποίων κινούνται οι τιμές του προς εξέταση μεγέθους. Π.χ. προσδιορισμός του μέγιστου κέρδους, με το ελάχιστο κόστος. Άριστο είναι το μέγεθος, το οποίο λαμβάνει την ακρότατη τιμή.
2. **Προσδιορισμός ικανοποίησης.** Η ικανοποίηση πρέπει να πάρει τιμές από ... μέχρι. Το προς εξέταση μέγεθος της άριστης επιλογής πρέπει να είναι μεγαλύτερο (μικρότερο) απ' ό,τι μια συγκεκριμένη ελάχιστη (μέγιστη) τιμή. Όμως είναι δυνατόν, σε συγκεκριμένη φάση και στιγμή για τη λήψη μιας απόφασης, να υπάρχουν περισσότερες εναλλακτικές τιμές, οι οποίες να προσεγγίζουν το άριστο μέγεθος. Στην περίπτωση αυτή το επίπεδο άριστης ικανοποίησης παίζει το ρόλο του καταληκτικού σημείου στην διαδοχική αξιολόγηση των επιμέρους εναλλακτικών τιμών. Όταν προσδιοριστεί η πρώτη εναλλακτική τιμή, η οποία ικανοποιεί το επιθυμητό επίπεδο ικανοποίησης, τότε διακόπτεται η διαδικασία εύρεσης άλλων εναλλακτικών τιμών και της αξιολόγησής τους. Από την άλλη πλευρά, και σε αντίθεση με τον προσδιορισμό των ορίων, είναι επίσης δυνατό, να μην υπάρχει εναλλακτική λύση που να ικανοποιεί την προς μεγιστοποίηση σχέση. Στην περίπτωση αυτή αποτυχαίνει η ακολουθούμενη μέθοδος λήψεως αποφάσεων.
3. **Ακριβής προσδιορισμός τιμών.** Η προς επιλογή άριστη εναλλακτική λύση πρέπει να καταλάβει μια συγκεκριμένη τιμή. Πρέπει να τονίσουμε, ότι ο προσδιορισμός της ικανοποίησης και η ακριβής διατύπωση των τιμών δεν μπορούν να θεωρηθούν ως κριτήρια αριστοποίησης υπό την στενή έννοια του όρου. Και αυτό, διότι και στις δύο περιπτώσεις διακόπτεται η έρευνα για παραπέρα εναλλακτικές τιμές, οι οποίες έχουν έναν υψηλότερο βαθμό επιτυχίας του στόχου.

1.4 ΔΙΑΚΡΙΞΕΙΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

Οι οικονομικοί Οργανισμοί μπορούν να καταταγούν σε τρεις κατηγορίες, ανάλογα με το στόχο που θέτει η οικονομική δραστηριότητά τους, και ανάλογα με τους σκοπούς που επιδιώκουν. Έτσι αυτοί μπορεί να είναι:

1. **Μη κερδοσκοπικοί:** Αποσκοπούν δηλαδή στην κάλυψη των εξόδων από τα έσοδα, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η επιβίωσή τους. Τέτοιοι είναι οι Δημόσιοι Οργανισμοί, τα Δημόσια Νοσοκομεία, ΔΕΚΟ κ.τ.λ.
2. **Εξισωτικοί:** Αποβλέπουν στην κάλυψη μεν των εξόδων από τα έσοδα, όμως αποσκοπούν και στην επίτευξη ενός ποσοστού πλεονάσματος ή κέρδους για την ανάπτυξη και επέκταση των δραστηριοτήτων τους, και για τη βελτίωση της ικανοποίησης περισσότερων καταναλωτών από τις υπηρεσίες τους. Π.χ. Οργάνωση για την αποκατάσταση ορφανών, υπερηλίκων, προστασίας ζώων κ.τ.λ.
3. **Κερδοσκοπικοί:** Είναι εκείνοι που επιδιώκουν το κέρδος ως βασικό στόχο των δραστηριοτήτων τους, κέρδος το οποίο αποτελεί αμοιβή της τοποθέτησης κεφαλαίων ή άλλων συντελεστών παραγωγής για τη λειτουργία τους. Τέτοιοι Οργανισμοί είναι και οι ιδιωτικές Επιχειρήσεις.

Στο σημείο αυτό όμως πρέπει να τονίσουμε, ότι και στην περίπτωση των μη κερδοσκοπικών Οργανισμών, δεν σημαίνει ότι αυτοί δεν πρέπει να λειτουργούν με κριτήρια αριστοποίησης του αποτελέσματος, δηλ. επίτευξη του βέλτιστου (ή μέγιστου ή άριστου) αποτελέσματος με την χρήση των ελάχιστων πόρων. Εάν αυτοί οι Οργανισμοί δεν λειτουργούν με τέτοια κριτήρια, τότε επιβαρύνουν με επιπλέον κόστος τους άλλους Οργανισμούς και επιχειρήσεις, με αποτέλεσμα να δημιουργούν **αρνητικές εξωτερικές οικονομίες** και να μειώνουν την ανταγωνιστικότητα των τελευταίων. Το έλλειμμά τους καλύπτεται από τον κρατικό προϋπολογισμό, δηλ. από φόρους, που εισπράττονται από τους πολίτες. Η νοοτροπία που υπάρχει στη λειτουργία του ευρύτερου δημόσιου τομέα, πρέπει να διαφοροποιηθεί και να προσαρμοστεί και αυτός στα ανταγωνιστικά πλαίσια της αγοράς, παράγοντας δημόσια αγαθά με ανταγωνιστικές τιμές, είτε σε σύγκριση με αυτά του ιδιωτικού τομέα, είτε με άλλα πιο ανταγωνιστικών δημόσιων τομέων της ΕΕ. Ο **προστατευτισμός** του Δημόσιου τομέα προς τις ΔΕΚΟ μείωσε σημαντικά την ανταγωνιστικότητά τους και στέρησε από τον κρατικό προϋπολογισμό σημαντικά κεφάλαια, τα οποία μπορούσαν να διατεθούν σε άλλες πιο παραγωγικές δράσεις.

1.4.1 Η Επιχείρηση ως μορφή οικονομικού Οργανισμού

Ως Επιχείρηση χαρακτηρίζονται από την Οικονομική των Επιχειρήσεων, το ελάχιστο υπαρκτό σχήμα οικονομικής-νομικής μορφής. Σχετικά με τη φύση της Επιχείρησης ως οικονομικού Οργανισμού, υπάρχουν πολλές απόψεις στη βιβλιογραφία. Κατά την παραδοσιακή άποψη ως Επιχείρηση θεωρείται «κάθε συστηματικός και συγκεκριμένος προσανατολισμένος συνδυασμός των διαφόρων συ-

ντελεστών παραγωγής (Εργασία-Έδαφος-Κεφάλαιο-Επιχειρηματικότητα), προκειμένου να παραχθούν αγαθά και υπηρεσίες για την κάλυψη των αναγκών και την ανύψωση του επιπέδου του ανθρώπου». Η παραπάνω θεώρηση όμως είναι περιοριστική. Κατ' αυτήν, το μοναδικό κίνητρο είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους ή η ελαχιστοποίηση του κόστους. Ακόμη κατά τους θεωρητικούς του Management, «η Επιχείρηση είναι ένας Οργανισμός και μία οντότητα, που έχει αυστηρά καθορισμένη και περιορισμένη θέση μέσα στην κοινωνία και προστατεύεται από τη νομοθεσία και προφυλάσσεται από κάθε άλλη εξωτερική επίδραση».

Οι νεότερες οικονομικές αντιλήψεις, αντιλαμβάνονται την Επιχείρηση όχι στενά ως μία μηχανή κέρδους. Κυρίαρχος στόχος της Επιχείρησης κατά τις σύγχρονες αντιλήψεις, δεν είναι μόνο το κέρδος. Έχουν γενικότερους στόχους προβολής (Image) και αποδοχής από το κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον, δηλ. η Επιχείρηση προσπαθεί να προβάλλει και να αναδείξει έναν κοινωνικό χαρακτήρα, στοιχεία που θεωρεί ότι θα λειτουργήσουν βοηθητικά και παράλληλα με τους άλλους στόχους (κέρδος, επιβίωση κ.τ.λ.). Ακόμη, στόχοι της είναι και: Η ποιοτική αναβάθμιση της θέσης της έναντι των ανταγωνιστών, η βελτίωση των συνθηκών εργασίας των συνεργατών της, η ποιοτική διαφοροποίηση των προϊόντων της και γενικά η ποιοτική, και όχι μόνο η ποσοτική της ανάπτυξη. Έτσι η Επιχείρηση ως οικονομικός Οργανισμός, λειτουργεί ως ένα **κοινωνικό κύτταρο**, το οποίο δέχεται επιρροές από το περιβάλλον και αποτελεί τμήμα και υποσύνολο αυτού που ονομάζεται «**κοινωνικό περιβάλλον**»

Εκτός όμως από τα παραπάνω, η ιδιομορφία της Επιχείρησης, η οποία αποτελεί στοιχείο που την κάνει διακριτή από τους άλλους Οργανισμούς, εντοπίζεται στα παρακάτω απαραίτητα στοιχεία που πρέπει να διαθέτει, και τα οποία είναι:

1. Το **Κεφάλαιο**, που απαραίτητο για την λειτουργία της και ένα πρόσωπο (φυσικό ή νομικό) για να το διαχειρίζεται, που ονομάζεται **φορέας** της Επιχείρησης (ιδιωτικός ή δημόσιος).
2. Ο **φορέας** επιδιώκει το κέρδος ως αμοιβή για την τοποθέτηση παραγωγικών συντελεστών ή για την ανάληψη κινδύνου από αυτόν. Επιχείρηση σημαίνει Κίνδυνο, Κέρδος ή Ζημία. Στη μεγιστοποίηση των πιθανοτήτων για επίτευξη κέρδους και την ελαχιστοποίηση αυτών για δημιουργία Ζημίας, αποσκοπεί η διδασκαλία και η γνώση των αρχών του σύγχρονου Management. Για τη χώρα μας, η οποία χαρακτηρίζεται από υστέρηση ανταγωνιστικότητας, η γνώση και εφαρμογή αυτών των αρχών είναι ύψιστης σημασίας, ιδιαίτερα σήμερα, στα πλαίσια της Ε.Ε. της παγκοσμιοποιημένης αγοράς και της βαιάς οικονομικής κρίσης.

Εκτός από τα παραπάνω, η Επιχείρηση πρέπει να διαθέτει και τα παρακάτω στοιχεία, προκειμένου να λειτουργήσει αποτελεσματικά:

- Οικονομική αυτοδυναμία και δυνατότητα διαχείρισης των οικονομικών κλπ. πόρων της.

- Διοικητική αυθυπαρξία και ανεξαρτησία.
- Νομική αυτοτέλεια και αυτονομία στα πλαίσια του συστήματος που λειτουργεί.

Η Επιχείρηση, είναι ένας οικονομικός Οργανισμός που δημιουργήθηκε και εξελίχθηκε με αυτές τις προϋποθέσεις στα πλαίσια του καπιταλιστικού (κεφαλαιοκρατικού) συστήματος, όπου υπάρχουν οι απαραίτητες και ικανές συνθήκες λειτουργίας της (ελεύθερη προσφορά και ζήτηση). Στις χώρες της κεντρικά ελεγχόμενης Οικονομίας (πρώην ανατολικές), δεν υπήρχαν συνθήκες ανταγωνισμού και ελεύθερης διακίνησης των αγαθών, υπό την καπιταλιστική έννοια και γενικά δεν λειτουργούσαν οι συνθήκες της ελεύθερης αγοράς. Αυτό απέτέλεσε μια βασική αιτία της μη ομαλής ανάπτυξης των οικονομικών αυτών μονάδων και της οικονομικής κατάρρευσής τους.

1.4.2 Ο Επιχειρηματίας ως απαραίτητος συντελεστής δράσης

Συστατικό στοιχείο της Επιχείρησης είναι και ο Επιχειρηματίας. Ως επιχειρηματίας θεωρείται το φυσικό εκείνο πρόσωπο, το οποίο με ατομική πρωτοβουλία συνδυάζει τους συντελεστές παραγωγής, προκειμένου να παραχθούν αγαθά και υπηρεσίες, τα οποία διαθέτει (ή πρέπει να διαθέτει) με **κέρδος** στην αγορά. Στην περίπτωση αυτή αναλαμβάνει ο ίδιος τον πλήρη κίνδυνο και την ευθύνη αυτής της ενέργειας. Ο επιχειρηματίας είναι ο **κινητήρας** της οικονομικής ανάπτυξης: Είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένος με την οικονομική τάξη σε ένα οικονομικό σύστημα, το οποίο βασίζεται σε συνθήκες οικονομία της αγοράς. Στην οικονομική ιδιαίτερα επιστήμη, απέτέλεσε

το κέντρο του ενδιαφέροντος από την εποχή που ο Josef Schumpeter θεώρησε, ιδιαίτερα τον πρωτοπόρο και καινοτόμο επιχειρηματία, ως κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης. Ο Josef Alois Schumpeter (1883-1950) διαχωρίζει τους επιχειρηματίες σε δύο βασικούς τύπους: Τον **καινοτόμο και πιονέρο επιχειρηματία**, ο οποίος εφαρμόζει καινοτομίες σε προϊόντα και παραγωγικές διαδικασίες (νεωτερισμούς προϊόντων και διαδικασιών παραγωγής), δημιουργεί μια νέα δυναμική στον οικονομικό τομέα και αποτελεί μοχλό ανάπτυξης (δυναμικός επιχειρηματίας), και τον **Αρχηγό της εκμετάλλευσης**, ο οποίος δεν δρα, αλλά απεναντίας αντιδρά.

Επίσης και ο άλλος μεγάλος γερμανός οικονομολόγος Ernst Heuß (1922-2010) διατύπωση αυτή την άποψη στην οικονομική του θεωρία, στην οποία διαχωρίζει τους επιχειρηματίες σε **πιονέρους**, και σε αυτούς που **αντιδρούν αυθόρμητα και μιμούνται**. Η ανεξαρτησία που επιδεικνύουν, όσον αφορά τις αντιδράσεις τους στην ανάπτυξη της αγοράς (**φάσεις της αγοράς**), παίζει κατά τον Heuss έναν αποφασιστικό ρόλο, για την κατάταξη τους σε **Ομοιογενείς** και **Διαφοροποιημένες** ομάδες τύπων επιχειρηματιών. Εάν υπήρχαν μόνο πιονέροι επιχειρηματίες, τότε λόγω της διαρκούς ύπαρξης νεωτεριστικών φαινομένων, θα οδηγούμασταν

σε ένα Χάος. Εάν είχαμε μόνο **συντηρητικούς** «αρχηγούς εκμετάλλευσης», τότε όλα θα κυλούσαν σε συγκεκριμένες και εκ των προτέρων γνωστές κατευθύνσεις. Για την οικονομική ανάπτυξη είναι απαραίτητη και αναγκαία η ύπαρξη επιχειρηματιών όλων των τύπων, δηλ. εκείνος, ο οποίος πιάζει για μια πορεία προς τα μπρος, είναι το ίδιο απαραίτητος με εκείνον, που επιμένει στη διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης. Αποφασιστικής σημασίας είναι η σωστή αναλογία των διαφόρων επιχειρηματιών.

Ιδιαίτερα στις σημερινές πολύπλοκες συνθήκες, ο επιχειρηματίας και προπάντων εκείνων των επιχειρήσεων, που δραστηριοποιούνται σε σύνθετα περιβάλλοντα, πρέπει να είναι μια **σύνθετη προσωπικότητα**, η οποία θα συνδυάζει επαγγελματική ικανότητα, εμπειρία, θεωρητικής κατάρτισης, γενικών και ειδικών γνώσεων από πολλούς επιστημονικούς τομείς. Βέβαια η έννοια του επιχειρηματία με την πάροδο των ετών έχει διαφοροποιηθεί σημαντικά. Ιδιοκτήτης μιας επιχείρησης δεν είναι απαραίτητα και επιχειρηματίας με τη στενή έννοια του όρου. Για παράδειγμα σήμερα, με τη διεθνοποίηση των επιχειρήσεων και τη διεύρυνση των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων και της διασποράς των κεφαλαίων τους, οι μέτοχοι που είναι ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων, δεν είναι απαραίτητα να είναι και επιχειρηματίες. Είναι φυσικά ή νομικά πρόσωπα (ΑΕΔΑΚ, επενδυτικοί οίκοι κ.τ.λ.), οι οποίοι με την τοποθέτηση των κεφαλαίων τους σε μια επιχείρηση προσδοκούν μόνο οικονομικά οφέλη (κέρδη).

1.4.3 Τα κύρια στοιχεία της Επιχείρησης

Η Επιχείρηση εκτός από κερδοσκοπικός οικονομικός Οργανισμός, αποτελεί στην πράξη ένα λειτουργικό σύστημα. Αποτελείται δηλαδή από καλά οργανωμένα υποσυστήματα, τα οποία όχι μόνο πρέπει να λειτουργούν αρμονικά στο εσωτερικό τους, αλλά και μεταξύ τους. Αυτά είναι και τα συστατικά μέρη της Επιχείρησης. Επεξεργάζονται τις λεγόμενες Εισροές, οι οποίες είναι απαραίτητες για την παραγωγική διαδικασία και οι οποίες αφού μετασχηματισθούν, δίνουν ως αποτέλεσμα το τελικό προϊόν ή την υπηρεσία (Εκροές).

Πίνακας 1: Συστατικά στοιχεία της Επιχείρησης

ΕΙΣΡΟΕΣ	ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ	ΕΚΡΟΕΣ
Κεφάλαιο	Οργάνωση	Τελικά Αγαθά
Εργασία	Διοίκηση	Υπηρεσίες
Έδαφος	Προγραμματισμός	Ημιτελή προϊόντα
Πληροφορίες	Έλεγχος	Πρώτες ύλες
Εξοπλισμός	Συντονισμός	
Τεχνολογία	Έρευνα και Ανάπτυξη	

Για κάθε παραγωγική διαδικασία είναι απαραίτητη η ύπαρξη ενός πλήθους εισροών. Όμως η καθοριστικότερη εισροή είναι ο **άνθρώπινος παράγων**. Ο άνθρω-

πος είναι η κινητήρια δύναμη για τη λειτουργία της Επιχείρησης, ο ρόλος του είναι καθοριστικός και αναντικατάστατος. Η διορατικότητά του, όσον αφορά τη στρατηγική της Επιχείρησης, η συμβολή του τόσο στον συνδυασμό των διαφόρων συντελεστών για την οικονομικότερη παραγωγή των προϊόντων, όσο και στην εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων παραγωγής, είναι αναντικατάστατη. Σημαντικό στοιχείο για την αποτελεσματική λειτουργία της Επιχείρησης αποτελεί η γρήγορη και επαρκής διοχέτευση πληροφοριών στα κέντρα λήψεως αποφάσεων της Επιχείρησης (το ΔΣ, τη Διεύθυνση κ.τ.λ.).

Ζούμε στην εποχή της πληροφορικής και η αυτόματη και έγκαιρη μετάδοση των πληροφοριών είναι καθοριστική για την επιβίωση της Επιχείρησης. Η πληροφόρηση μπορεί να αφορά:

- Την ύπαρξη ανταγωνιστικών προϊόντων ή υπηρεσιών στην εγχώρια και την διεθνή αγορά και την ανάγκη προσαρμογής.
- Την ύπαρξη διαφόρων ενισχύσεων ή επιδοτήσεων από κρατικούς ή άλλους φορείς του εξωτερικού (Ε.Ε. κ.τ.λ.).
- Την ύπαρξη νομικών και οικονομικών περιορισμών και υποχρεώσεων (επιβολή φόρων, δασμών κ.τ.λ.).

Είναι πραγματικότητες, τις οποίες η Επιχείρηση πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη για να μπορέσει να επιβιώσει στο σημερινό ανταγωνιστικό περιβάλλον. Όλα αυτά τα στοιχεία συγκεντρώνονται στην Επιχείρηση, αναλύονται, συνδυάζονται και συντίθενται από το επιτελείο της και με βάση τις παραγωγικές της δυνατότητες, λαμβάνονται αποφάσεις για την παραγωγή του άριστου οικονομικού αποτελέσματος.

1.5 ΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥΣ

Για την παραγωγή κάθε προϊόντος χρειάζονται φυσικοί ή γνωστικοί πόροι. Αυτοί οι πόροι είναι, είτε πρώτες ύλες, είτε ανθρώπινη δύναμη (και γνώση), είτε συνδυασμός αυτών. Οι πόροι αυτοί ονομάζονται συντελεστές παραγωγής και τους έχουμε ονομάσει, Έδαφος (φύση), Εργασία, Κεφάλαιο και Επιχειρηματική δραστηριότητα (Management). Τοποθετούνται στην παραγωγική διαδικασία προκειμένου να παραχθούν ή να μεταποιηθούν άλλα αγαθά ή υπηρεσίες. Οι συντελεστές παραγωγής πρέπει να είναι διαθέσιμοι και να συνδυασθούν μεταξύ τους σε μια παραγωγική διαδικασία. Χωρίς την συμμετοχή τους σε κάποια αναλογία και σχέση δεν είναι δυνατόν να παραχθεί ένα αγαθό ή μια υπηρεσία. Επειδή θεωρούνται απαραίτητοι στην παραγωγική διαδικασία θα εξετάσουμε το ρόλο του καθενός ξεχωριστά. Κατά τον Erich Gutenberg η κατάταξη των συντελεστών παραγωγής είναι η ακόλουθη:

Στοιχειώδεις συντελεστές:

- Αντικειμενικά χρησιμοποιούμενη ανθρώπινη εργασία.

- Υλικοτεχνικές υποδομές (κατασκευές, μηχανές, εργαλεία, βοηθητικά και υλικά μέσα).
- Υλικά μέσα (πρώτες ύλες, ημιτελή και τελικά αγαθά).

Οργανωσιακοί συντελεστές:

- Διοίκηση της επιχείρησης.
- Προγραμματισμός.
- Οργάνωση.

Από την πλευρά της οικονομικής επιστήμης και μάλιστα της Μακροοικονομίας, ως συντελεστές παραγωγής θεωρούνται, η Εργασία, το Έδαφος και το Κεφάλαιο. Εργασία και Έδαφος είναι πρωτογενώς διαθέσιμα αγαθά, ενώ το Κεφάλαιο σχετίζεται με παραγόμενα μέσα παραγωγής και έτσι σχηματίζει έναν παράγωγο συντελεστή. Θα πρέπει εδώ να τονίσουμε ότι οι μονάδες που αποτελούν τους συντελεστές παραγωγής δεν είναι απόλυτα ομοιογενείς μεταξύ τους, αλλά διαφοροποιούνται ποιοτικά. Για παράδειγμα, ο «**συντελεστής εργασία**» μπορεί να διαχωριστεί στην **εξειδικευμένη** και **ανειδίκευτη** εργασία, κάτι που δημιουργεί διαφοροποίηση στην αποδοτικότητα και παραγωγικότητά της. Αυτό επίσης μπορεί να συμβεί και με τους άλλους συντελεστές (Έδαφος, Κεφάλαιο, Management). Όμως για λόγους απλοποίησης της ανάλυσης, θεωρούμε ότι όλες οι μονάδες που αποτελούν τους συντελεστές παραγωγής είναι ομοειδείς μεταξύ τους.

1. **Εργασία:** Αποτελεί κάθε συνειδητή δραστηριότητα του ανθρώπου, προκειμένου να ικανοποιήσει τις ανάγκες και τις επιθυμίες του, και να ξεπεράσει την στενότητα, η οποία προκύπτει από το περιορισμένο απόθεμα των φυσικών πόρων. Αποσκοπεί (σε αντίθεση με τα σπορ), στην παραγωγή οικονομικών αξιών και στη διασφάλιση του εφοδιασμού του ανθρώπου. Οι πνευματικές και σωματικές αποδόσεις των ανθρώπων, αποτελούν έναν πρωτογενή, αλλά και ποιοτικά διαμορφούμενο συντελεστή παραγωγής, ο οποίος λειτουργεί συμπληρωματικά προς τους άλλους συντελεστές. Παρά την εξέλιξη της τεχνολογικής προόδου και του αυτοματισμού, η συμμετοχή του συντελεστή εργασία (σε όλες τις μορφές του), δηλ. του παράγοντα άνθρωπος, θεωρείται η πιο απαραίτητη. Από αυτόν ξεκινά φυσικά και η τεχνολογική πρόοδος. Αποτελεί την κινητήριο δύναμη μέσα στην επιχείρηση. Αυτός ε-

λέγχει τα μηχανήματα, αυτός συνδυάζει τις ποσότητες όλων των εισροών, αυτός καταρτίζει τα προγράμματα, που είναι συστατικό στοιχείο του μοντέρνου Management, συντονίζει τις ανθρώπινες εργασίες, επιλέγει το προσωπικό και ανακαλύπτει τρόπους καλύτερης παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων. Με την πάροδο του χρόνου ο παράγων εργασία και μάλιστα η εξειδικευμένη εργασία ζητείται όλο και περισσότερο από τους επιχειρηματίες και καταλαμβάνει ολοένα και μεγαλύτερο μερίδιο στην αγορά εργασίας. Σημαντική αποστολή της Ηγεσίας της επιχείρησης (αλλά και της Ηγεσίας ενός Κράτους), είναι ο σωστός προσανατολισμός και διοχέτευση του συντελεστή «Εργασία» στην αγορά εργασίας, όπου συναντώνται η προσφορά και η ζήτηση εργασίας. Εκεί μαζί με την επίδραση και συμμετοχή των ενώσεων εργαζομένων (ΓΣΕΕ) και των εργοδοτών (ΣΕΒ), συνδιαμορφώνονται οι Γενικές Συμβάσεις Εργασίας και οι μισθοί και τα ημερομίσθια, δηλ. το Εισόδημα (αμοιβή) της εργασίας. Ανάλογα με τη λειτουργικότητα, την κινητικότητα και την ευκαμψία του συντελεστή εργασίας στις επιμέρους αγορές, ανάλογα με την αποτελεσματικότητα του συνολικού οικονομικού συστήματος, αλλά και την δυνατότητα του αγοραίου και του παρεμβατικού μηχανισμού, μπορούμε να διαμορφώσουμε άποψη κατά πόσο μια οικονομία μπορεί να χρησιμοποιήσει ικανοποιητικά τον συντελεστή αυτό. Όταν δεν υπάρχουν αυτά τα στοιχεία, τότε παρουσιάζεται ανεργία, ενώ όταν αυτά λειτουργούν αποτελεσματικά, τότε η ανεργία μειώνεται. Το πρόβλημα της ανεργίας είναι από τα δυσκολότερα προβλήματα των σύγχρονων οικονομιών και ίσως το πιο επικίνδυνο για την οικονομική ισορροπία. Οι στατιστικές αναφέρουν, ότι μέχρι το 2015 το 70% περίπου των θέσεων εργασίας θα συγκεντρωθούν στον τριτογενή τομέα και θα έχουν σχέση με τις νέες τεχνολογίες.

2. **Κεφάλαιο:** Ως συντελεστής παραγωγής το κεφάλαιο καταλαμβάνει ολοένα και μεγαλύτερο μερίδιο στην παραγωγική διαδικασία εις βάρος των συντελεστών εργασία και έδαφος. (Αναφέρατε τους βασικότερους λόγους υποκατάστατων συντελεστών). Έως που μπορεί να φτάσει αυτή η υποκατάσταση των άλλων συντελεστών από το κεφάλαιο; Το κεφάλαιο χωρίζεται στο **ίδιο κεφάλαιο** και στο **ξένο κεφάλαιο**. Ως ίδιο Κεφάλαιο θεωρούμε το αρχικό ή μετοχικό κεφάλαιο των εταιριών και το προστιθέμενο σε αυτό (με τα αποθεματικά). Ως ξένο κεφάλαιο θεωρούμε το δανειακό κεφάλαιο, δηλ. τις πιστώσεις, είτε των τραπεζών, είτε των τρίτων, το οποίο ανάλογα με την διάρκεια χορήγησης διακρίνεται σε βραχυχρόνιο (έως 1 χρόνο, κεφάλαιο κίνησης), μεσοπρόθεσμο (1-4 ή 5 χρόνια) ανάλογα με τη χρήση και μακροπρόθεσμο (πάνω από 5 χρόνια). Τα κεφάλαια της επιχείρησης (ίδια και ξένα) επενδύονται σε περιουσιακά στοιχεία εντός της επιχείρησης. Έτσι έχουμε το πάγιο ενεργητικό ή πραγματικό κεφάλαιο (μηχανήματα, εγκαταστάσεις κ.τ.λ.), το κυκλοφορούν ενεργητικό (τελικά προϊόντα, ημικατεργασμένες πρώτες ύλες κ.τ.λ.) και το διαθέσιμο ενεργητικό (ταμείο, καταθέσεις, επιταγές, γραμμάτια προς είσπραξη κ.τ.λ.). Το **χρηματικό κεφάλαιο** περιλαμβάνει όλα τα οικονομικά μέσα, τα οποία είναι διαθέσιμα, προκειμένου να ανανε-